

LIETUVOS BANKAS

Kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos veiklos apžvalga 2013 m.

ISSN 2335-819X (ONLINE)

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.
© Lietuvos bankas, 2014

Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Tel. (8 5) 268 0029, faksas (8 5) 268 0038

www.lb.lt
info@lb.lt

Kredito unijos. 2014 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 76 kredito unijos, jos vienijo daugiau kaip 150,5 tūkst. narių (2013 m. ketvirtąjį ketvirtį narių skaičius padidėjo 2,9 tūkst., o nuo metų pradžios – 4,9 tūkst.). 2013 m. dviem kredito unijoms licencijos buvo išduotos (kredito unijai „Saulėgrąža“ ir Šeimos kredito unijai), o trims kredito unijoms (Nacionalinei kredito unijai ir kredito unijoms „Švyturio taupomoji kasa“ bei „Laikinosios sostinės kreditas“) licencijos buvo visam laikui atšauktos. 2014 m. sausio 17 d. Lietuvos banko valdyba visam laikui atšaukė licenciją kredito unijai „Vilniaus taupomoji kasa“. Iš šiuo metu veikiančių kredito unijų 62 yra Lietuvos centrinės kredito unijos (LCKU) narės, 13 – LCKU nepriklauso.

Veikiančių kredito unijų analizė atskleidžia, kad dalies kredito unijų veikla ir toliau yra grįsta kooperatiniais pagrindais, t. y. jos telkia savo narių pinigines lėšas ir, teikdamos paskolas, tenkina narių ūkinius ir socialinius poreikius. Tačiau kai kurios kredito unijos (dažniausiai įsisteigusios didžiuosiuose miestuose), pasirinkusios agresyvią veiklos strategiją, tolsta nuo klasikinio kooperacijos pagrindais grįsto kredito unijos veiklos modelio. Šios kredito unijos, taikydamos įvairias rinkodaros programas ir siūlydamos dideles palūkanas už indėlius, pritraukia naujų narių, kurie yra suinteresuoti iš kredito unijos gaunama asmenine nauda, tačiau beveik nesirūpina sėkminga kredito unijos veikla (nedalyvauja kredito unijų valdymo procese ir nepripusdėda prie nuostolingai dirbančių kredito unijų finansinės būklės pagerinimo). Sparti tokių kredito unijų plėtra, neturint pakankamos tvaraus ir galinčio absorbuoti nuostolius kapitalo atsargos, nepakankama kai kurių kredito unijų vadovų kompetencija ir neatsakingas požiūris – pagrindinės kredito unijų sektoriuje kylančių problemų priežastys, lėmusios grupės neatidėliotinių priežiūros priemonių kredito unijoms taikymą.

Lietuvos banko 2013 m. pradžioje pradėti taikyti sugriežtinti veiklos riziką ribojantys normatyvai ir kai kurioms kredito unijoms taikomi veiklos apribojimai lėmė nuosaikesnį kredito unijų augimą – lėčiau augo indėliai ir turtas. Be to, tam tikri pokyčiai stebimi ir paskolų portfelio struktūroje – mažėjo rizikingesnėmis laikytinų asocijuotiesiems nariams suteiktų paskolų dalis paskolų portfelyje bei didelių paskolų koncentracija.

2013 m. ketvirtąjį ketvirtį kredito unijų turtas padidėjo 3,8 proc., o per metus – 4,3 proc. ir, 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 2,1 mlrd. Lt, arba 2,8 proc. veikiančių bankų sistemos turto (prieš metus – 2,6 %).

Kredito unijų sistemos kai kurių veiklos rodiklių dinamika

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Suma 2013-01-01, mln. Lt	Suma 2013-10-01, mln. Lt	Suma 2014-01-01, mln. Lt	Pasikeitimas 2013 m. IV ketv., proc.	Pasikeitimas per metus, proc.
1.	Turtas (aktyvai)	2 055,8	2 065,5	2 144,2	3,8	4,3
2.	Lėšos bankuose	80,6	28,7	30,4	5,9	-62,3
3.	Lėšos LCKU	310,2	267,8	292,2	9,1	-5,8
3.1.	Terminuotieji indėliai	158,9	132,0	142,2	7,7	-10,5
4.	Vyriausybės vertybiniai popieriai (VVP)	412,4	573,1	645,7	12,7	56,6
5.	Suteiktos paskolos	1 122,9	1 042,5	1 028,0	-1,4	-8,5
6.	Specialieji atidėjiniai paskoloms	80,2	39,6	62,7	58,3	-21,8
7.	Specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis (%)	6,7	3,7	5,8	-	-
8.	Įsiskolinimai LCKU	53,1	65,2	62,6	-4,0	17,9
9.	Indėliai	1 822,0	1 799,6	1 868,1	3,8	2,5
9.1.	Kredito unijų narių ir asocijuotųjų narių	1 810,8	1 787,6	1 855,8	3,8	2,5
10.	Pajinis kapitalas	236,2	203,6	208,7	2,5	-11,6
11.	Einamųjų metų pelnas (nuostolis)	-60,1	-14,1	-38,3	-	-

Kredito unijų turto struktūra ataskaitinį ketvirtį, kaip ir per metus, kito nedaug. Kredito unijos didino investicijas į VVP. 2013 m. šios investicijos padidėjo iki 645,7 mln. Lt ir 2014 m. sausio 1 d. sudarė 30,1 proc. kredito unijų turto. Kaip ir anksčiau, didžiąją jų dalį (61 %) sudarė Lietuvos Respublikos VVP portfelis. Investicijos į Europos Sąjungos valstybių narių ir Europos ekonominės erdvės valstybių vyriausybės VVP, per metus išaugusios 2,6 karto (iki 251,5 mln. Lt), sudarė 39 proc. VVP portfelio. Kredito unijoms didinant investicijas į VVP, lėšos, laikomos bankuose ir LCKU, mažėjo ir metų pabaigoje sudarė 15 proc. viso kredito unijų turto.

Reikšmingiausią kredito unijų turto dalį (47,9 %) sudarė nariams suteiktos paskolos. Paskolų portfelis, 2013 m. sumažėjęs 8,5 proc., 2014 m. sausio 1 d. siekė 1 mlrd. Lt. Paskolų portfelio mažėjimas sietinas su apribota didžiausios paskolos suma vienam skolininkui (500 tūkst. Lt), kai kurioms kredito unijoms apribotu kreditavimu ir paskoloms suformuotais specialiais atidėjimais. Minėti veiksniai ir sugriežtinto kapitalo pakankamumo normatyvo taikymas turėjo įtakos ir paskolų, suteiktų juridiniams asmenims, mažėjimui. Šios didesnės rizikos paskolos, daugiausia skirtos verslui finansuoti, 2013 m. sumažėjo 85,5 mln. Lt ir taip sudarė vis mažesnę paskolų portfelio dalį (2014 m. sausio 1 d. – 29 % paskolų portfelio). Juridiniams asmenims suteiktos paskolos mažėti galėjo ir dėl to, kad LCKU atlieka antrinį skolininkų, pateikusių paraiškas kredito unijoms (LCKU narėms) paskoloms, didesnėms negu 300 tūkst. Lt, gauti, būklės vertinimą. Pagal LCKU pateiktą informaciją, iki 2014 m. sausio 1 d. įvertinta 104 skolininkų būklė. Dėl kredito unijai tenkančios didelės rizikos nepritaikiama suteikti paskolas 20 skolininkų, iš jų 7 juridiniams asmenims (6,6 mln. Lt). Reikšminga paskolų verslui dalis ir toliau tenka Vilniaus regione veikiančioms kredito unijoms.

Kredito unijoms šiek tiek konservatyviau vertinant prisiimamą kredito riziką, ketvirtąjį ketvirtį padidėjo specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis bei neveiksnių paskolų dalis paskolų portfelyje. 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis siekė 5,8 proc., o neveiksnių paskolų sudarė 22,3 proc. visų paskolų. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad ne visos kredito unijos konservatyviai vertino paskolų portfelius ir sudarė reikiamus specialiuosius atidėjinius, iš tikrųjų paskolų portfelio kokybė gali būti dar blogesnė. Lietuvos bankas, siekdamas užtikrinti tinkamą kredito rizikos valdymą kredito unijose, patvirtino Kredito unijų paskolų vertinimo taisykles, jos įsigaliojo 2014 m. sausio mėn. Kredito unijos privalės peržiūrėti paskolų portfelius ir, pagal minėtų taisyklių reikalavimus įvertinusios paskolas ir apskaičiavusios joms specialiuosius atidėjinius, paskolų portfelio kokybę bei prisiimamą riziką įvertinti iš naujo.

Blogėjantys kredito unijų sistemos paskolų portfelio kokybę apibūdinantys rodikliai (taip pat patikrinimų rezultatai) kelia susirūpinimą dėl kai kurių kredito unijų galimybės susigrąžinti paskolas, taip pat atskleidžia tiek ankstesnių metų neatsakingos skolinimo veiklos rezultatus, tiek bendrai skiriamą nepakankamą dėmesį paskolų rizikos vertinimui dar prieš suteikiant paskolą. Siekiant, kad būtų užtikrintas kredito unijų veiklai būdingų rizikų identifikavimas ir efektyvesnis jų valdymas, patvirtinti Kredito unijų vidaus kontrolės ir rizikos vertinimo (valdymo) nuostatai, kuriuose nustatytos išsamios, kredito unijų veiklos specifikai pritaikytos, rizikos valdymo procedūros ir reikalavimai.

Kredito unijos, turėdamos ribotas galimybes plėsti teikiamų paslaugų spektrą, tačiau mokėdamos didesnes nei bankai palūkanas už indėlius, yra patrauklios gyventojams. Pateiktų ataskaitų duomenimis, 2014 m. sausio 1 d. kredito unijose vyravo 1,5–2,5 proc. dydžio (kai kuriose – didesnės) palūkanos už populiariausius – 12 mėn. trukmės indėlius nacionaline valiuta. Nors kredito unijos mažino indėlių palūkanas ir, palyginti su praėjusiais metais, indėliai augo kur kas lėčiau, tačiau 2013 m. kredito unijų pritraukti indėliai padidėjo 2,5 proc. (46 mln. Lt) ir 2014 m. sausio 1 d. sudarė 1,9 mlrd. Lt. Fizininių asmenų indėliai sudarė didžiausią indėlių dalį (97 %). Pažymėtina, kad kredito unijų indėlininkai, dažniausiai suinteresuoti didesnėmis palūkanomis, nesidomi kredito unijų patikimumu, nes, galiojant palankioms indėlių draudimo sąlygoms, kredito unijos bankroto atveju jie nukentčia mažiausiai (prarandamas tik pajinis įnašas, jei indėlis neviršija draudžiamos 100 tūkst. eurų (345 tūkst. Lt) sumos).

Lėtesnis kredito unijų narių skaičiaus augimas ir mažėjantis paskolų portfelis lėmė kredito unijų pajinio kapitalo pokyčius, nes pajinis kapitalas, sukauptas iš pajinių įnašų teikiant paskolas, yra nestabilus. Sugrąžinus paskolą arba jos dalį, šie pajiniai įnašai dažnai yra gražinami, todėl 2013 m., sumažėjus paskoloms, pajinis kapitalas sumažėjo 11,6 proc. – iki 208,7 mln. Lt. Be to, iškilus sunkumų, kredito unijos nariai (kredito unijos savininkai), kurių dauguma yra tik indėlininkai, nenori mokėti papildomų įnašų į kapitalą ir prisiimti atsakomybės už kredito unijos veiklos rezultatus. Pažymėtina, kad didžiausia dalis su kredito unijos veikla susijusios rizikos tenka nariams, paėmusiems paskolas iš kredito unijų. Kredito unijose tokių narių yra mažiau negu indėlininkų, tačiau kredito unijos nemokumo atveju jie nukentėtų labiausiai – prarastų pajinį įnašą, sudarantį ne mažiau kaip dešimtadalį paskolos sumos.

Neaudituotų ataskaitų duomenimis, 2013 m. 49 kredito unijos uždirbo 7,7 mln. Lt pelno, tačiau 26 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 46 mln. Lt nuostolių, nulėmusių nuostolingą kredito unijų sistemos veiklą – patirta 38,3

mln. Lt nuostolių (2012 m. patirti nuostoliai sudarė 60,1 mln. Lt). Didžiausią nuostolį (32,4 mln. Lt) patyrė kredito unija „Vilniaus taupomoji kasa“, kurios veiklos licenciją, kaip minėta, Lietuvos banko valdyba 2014 m. sausio mėn. atšaukė.

Pateiktų 2014 m. sausio 1 d. ataskaitų duomenimis, kredito unijų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 18,44 proc., likvidumo rodiklis – 58,46 proc. Visos kredito unijos turėjo pakankamą likvidžiojo turto atsargą grynajam netenkamam pinigų srautui padengti (aukštos kokybės likvidusis turtas sudarė 418,1 mln. Lt, o grynasis netenkamų pinigų srautas – 96,7 mln. Lt). Nors kredito unijos pertvarko savo veiklą taip, kad būtų vykdomi sugriežinti veiklos riziką ribojantys normatyvai, tačiau septynioms kredito unijoms to padaryti nepavyko – kredito unija „Vilniaus taupomoji kasa“ nevykdė visų veiklos riziką ribojančių normatyvų, o dar **šešios kredito unijos** ataskaitinę datą neužtikrino didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo vykdymo. Trys kredito unijos ėmėsi priemonių ir pateikė Lietuvos bankui informaciją, kad 2014 m. sausio mėn. minėtą normatyvą jau vykdo, o kai kurioms buvo nustatyti terminai, iki kurių jos privalo užtikrinti normatyvo vykdymą. Kredito unijai „Naftininkų investicijos“, iki nustatyto termino neužtikrinusiai didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo vykdymo, skirta bauda. Pažymėtina, kad Lietuvos banko interneto svetainėje informacija apie kiekvienos kredito unijos metų ir kiekvieno ketvirčio pagrindinius veiklos rodiklius ir veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą skelbiama viešai.

Darbo grupė, kurią sudarė Finansų ministerijos, Lietuvos banko, kredito unijas vienijančių asociacijų ir LCKU atstovai, parengė kredito unijų veiklą reglamentuojančių įstatymų projektus, siekiant spręsti neatidėliotinus kapitalo didinimo klausimus, nustatant tinkamą pusiausvyrą tarp kredito unijų plėtros ir jų galimybių amortizuoti su rizikos prisiėmimu susijusius nuostolius, ir jiems pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Be to, atsižvelgiant į kredito unijų sektoriuje vykstančius pokyčius ir siekiant pagerinti kredito unijų reguliuojamąją ir priežiūrinę aplinką, Lietuvos banke veikia darbo grupė, kurios tikslas – atlikti kredito unijų veiklos analizę ir pateikti pasiūlymus dėl sektoriaus struktūrinės reformos galimybių ir būdų, kurie sustiprintų kreditų unijas ir užtikrintų tvarią bei ilgalaikę sektoriaus veiklą ateityje. Remiantis atliktos analizės duomenimis ir Tarptautinio valiutos fondo techninės pagalbos rekomendacijomis, rengiama medžiaga viešai diskutijai dėl kredito unijų reformos galimybių.

Lietuvos centrinė kredito unija. 2014 m. sausio 1 d. LCKU vienijo 63 kredito unijas.

LCKU turtas, 2013 m. šiek tiek sumažėjęs, 2014 m. sausio 1 d. sudarė 366,7 mln. Lt. Pagrindinė turto mažėjimo priežastis – 7 proc. (iki 275 mln. Lt) sumažėję kredito unijų LCKU narių indėliai, kurie ir toliau buvo pagrindinis LCKU turto finansavimo šaltinis (jais finansuojama 75 % LCKU turto). Didžiausią LCKU turto dalį (62 %) sudarė investicijos į Lietuvos Respublikos VVP (kitų šalių VVP neturi), 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, siekusios 227,4 mln. Lt. LCKU lėšos bankuose, nuo metų pradžios sumažėjusios daugiau nei 10 kartų (iki 2 mln. Lt), sudarė nereikšmingą turto dalį.

LCKU paskolų portfelis padidėjo ir 2014 m. sausio 1 d. siekė beveik 68 mln. Lt. Paskolos suteiktos kredito unijoms LCKU sudarė 62,4 mln. Lt. Kredito unijoms suteiktos subordinuotosios paskolos ir toliau sudarė reikšmingą LCKU paskolų portfelio dalį (45 %). 2013 m. ketvirtąjį ketvirtį LCKU toliau teikė paskolas ir kredito unijų nariams. Tai su kredito unijomis sindikuotos paskolos, kurioms gauti reikalingos pajinės įmokos įmokamos atitinkamai kredito unijai, taip sustiprinant jos kapitalo bazę. Ataskaitinę datą buvo suteikta 5,4 mln. Lt (8 % paskolų portfelio) tokių paskolų.

2014 m. sausio 1 d., pateiktų ataskaitų duomenimis, paskolų portfelio kokybė buvo gera: nebuvo suformuota specialiųjų atidėjinių paskoloms, nebuvo ir paskolų, kurių periodiniai mokėjimai uždelsti ilgiau negu 60 dienų. Pagal LCKU kartu su 57 kredito unijomis pasirašytą sutartį su Verslumo skatinimo fondo valdytoju (INVEGA) dėl 50 mln. Lt vertės mikrokreditavimo projekto valdymo, iš Verslumo skatinimo fondo kredito unijoms suteikta 33,2 mln. Lt paskolų smulkiam verslui finansuoti.

LCKU likvidumo palaikymo rezervas (formuojamas LCKU narių įmokomis) 2014 m. padidėjo iki 17,2 mln. Lt. Stabilizacijos fondas minėtu laikotarpiu padidėjo 0,9 mln. Lt – iki 7,6 mln. Lt. Kredito unijos „Vilniaus taupomoji kasa“ atvejais įrodė, kad, **turėdama tokio dydžio fondą, LCKU nepajėgi spręsti didesnių kredito unijų mokumo problemų.** LCKU, siekdama užtikrinti įstatyme jai numatytos funkcijos – palaikyti savo narių mokumą – vykdymą, turėtų ieškoti priemonių ir būdų stabilizacijos fondui sustiprinti.

LCKU pajinis kapitalas 2014 m. sausio 1 d. sudarė 32,3 mln. Lt. LCKU narės kredito unijos 2013 m. įnešė 3,4 mln. Lt, todėl, per minėtą laikotarpį grąžinus Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2,3 mln. Lt jos įsigyto pajinio įnašo, LCKU pajinis kapitalas padidėjo 3,5 proc.

Neauditotų ataskaitų duomenimis, LCKU 2013 m. veiklos rezultatas – 0,9 mln. Lt pelno, jam didžiausią įtaką turėjo palūkanų pajamos, gautos už investicijas į VVP (2012 m. gautas pelnas sudarė 0,3 mln. Lt).

LCKU likvidumo bei kapitalo pakankamumo normatyvai ir toliau buvo vykdomi su nemaža atsarga.